

وانشاختن

نگه‌ها

دکتر عبدالعظیم کریمی

عضو هیأت علمی پژوهشکده تعلیم و تربیت

کودک آدمی پیش از آن که زبان به کلام بگشاید، زبان رفتار را می‌فهمد؛ پیش از آن که با مشاهده چشم از ما آگاه شود، با مخابره دل از وجود ما نقش می‌گیرد و پیش از آن که شنونده پیام‌های لفظی و عمدی ما باشد، تماشاگر رفتار طبیعی و غیر عمدی ماست. از این‌روست که نقش والدین در تربیت، بیش از آن که هشیارانه، ارادی و عمدی باشد، غالباً ناهشیار، پنهان، غیرمستقیم و غیر عمدی است.

پویایی تربیت

هر پدر و مادری باید بداند که قواعد و اصول تعلیم و تربیت در تعامل با فرزندان، به تناسب شرایط، موقعیت، طبیعت و حالات کودک نه وضع بلکه کشف می‌شود و نمی‌توان با نسخه‌های «ثابت» به تربیت موجودی «متغیر» اقدام کرد.

بی‌همتایی در تربیت

هر کودکی با ویژگی‌ها و خلق و خوی منحصر به فرد متولد می‌شود، رشد می‌کند و تربیت می‌شود. این تفاوت، یک اصل ثابت و سازنده در عالم خلقت آدمی است. بنابراین، تلاش والدین برای مشابه سازی و یکسان‌سازی فرزندان، مغایر با طبیعت کودک و اصول تعلیم و تربیت خلاق است.

نسبت اعتماد کودک و مادر

میزان اعتماد کودک به خود، رابطه مستقیم و پایدار با میزان اعتماد مادر به خود دارد. هر قدر صلابت و ثبات شخصیت والدین بیش‌تر باشد، به همان میزان اعتماد کودک به خود قوی‌تر و پایدارتر خواهد شد.

خوراک جسم و روح

دقت در انتخاب خوراک‌های روحی و روانی کودک به همان اندازه انتخاب خوراک‌های جسمانی اهمیت دارد. گفته‌ها، شنیده‌ها، اشاره‌ها و کنایه‌ها، همه و همه خوراک‌هایی‌اند که خواسته یا ناخواسته روح و روان کودک را تغذیه می‌کند. پس اگر خوراک‌های روانی مسموم باشد، روح کودک نیز مسموم می‌شود.

سرایت و درایت در تربیت

تربیت فرزند، به ویژه در سنین پایین رشد، امری مسری است؛ به این معنا که اغلب خلیات و خصوصیات اطرافیان به مثابه رایجهای پراکنده در فضای خانه قابل استشمام است. بنابراین، تأثیرپذیری تربیتی فرزند بیش از آن که ناشی از انتقال پیام‌های مستقیم و ارادی والدین باشد، معطوف به سرایت آثار نامرئی و ناهوشیار رفتار و کردار آن‌ها در محیط خانواده است.

در تربیت کودکان

جسمی، ذهنی، عاطفی، اجتماعی تحصیلی و... هستند؛ حال آن که رشد واقعی زمانی رخ می‌دهد که با تأمل، پختگی، آمادگی و یکپارچگی درونی همراه باشد. هرگونه شتابزدگی و یک سویه‌نگری ممکن است فرایند رشد را با اختلال و حتی «پس‌روی» مواجه سازد.

کودک و آینده

تربیت دوران کودکی صرفاً مختص به زمان کودکی نیست، بلکه فراتر از آن، تدارکی بزرگ برای زندگی دوران بزرگسالی نیز هست؛ تدارکی که همه تحولات بعدی را پی‌ریزی می‌کند. از همین روست که گفته‌اند: «کودک پدر بزرگسال است!»

تحول نیازها

فرزندان ما نیازهای مختلف دارند. این نیازها در مراحل بالاتر رشد متحول می‌شوند. در هر مرحله‌ای نیازی تازه بیدار می‌شود و نیازهای قبلی شکلی متفاوت به خود می‌گیرند. پاسخ‌دهی به نیازها باید متناسب با میزان ظهور و نوع کارکردی باشد که برای رشد کودک صورت می‌گیرد.

واگذاری و واریسی

برای ایجاد حس مسئولیت‌پذیری و تقویت روحیه آزادمنشی در کودک بهتر است از همان ابتدا و به تدریج، کارهایی به او واگذار شود که نه بیش تر و نه کم‌تر از توان او باشد. حد فاصل بین «تردید» و «یقین» در انجام یک «تکلیف» می‌تواند او را به چالش سازنده در انجام کاری که از او خواسته شده است، سوق دهد.

تغافل و تکامل

رعایت اصل تغافل یا چشم‌پوشی و گذشت در رفتار کودک به همان اندازه سازنده و اصلاح‌کننده است، که مراقبت و حساسیت داشتن نسبت به رفتارهای او. مشروط بر آن که به موقع، بجای، به اندازه و متناسب با ظرفیت کودک انجام گیرد.

هنر شنیدن

کودکان می‌گویند: «وقتی ما حرف می‌زنیم، هیچ کس به ما گوش نمی‌دهد، اما وقتی ما می‌شنویم، همه حرف می‌زنند!» هنر شنیدن، یکی از شیوه‌های ارتباطی والدین با فرزندان است که می‌توان از طریق آن بسیاری از پیام‌های کلامی و غیرکلامی را منتقل کرد. این انتقال، بدون درک متقابل ناقص می‌ماند.

عوارض تغییرات دوران بلوغ

هرگز فرزند خود را به دلیل تغییرات جسمی ناشی از مراحل رشد، به ویژه تحولات دوران بلوغ، که با ظهور صفات ثانویه (جوش‌های صورت، تغییرات مورفولوژیک در چهره و بدن) همراه است، مورد تمسخر قرار ندهید، بلکه شیوه پذیرش و سازگار شدن او را با این تغییرات آموزش دهید.

سرعت وارونه

اغلب والدین خواهان رشد هر چه سریع‌تر فرزند خود در ابعاد